

## רשמים מתצוגת הבקר בעמק-יזרעאל

בטיפוח היתה — העלאת התנובה, כי בכך ראו את ההכנסה העיקרית וביסוס הענף מבחינה כלכלית. כשדובר לפעמים בתערוכות הנדירות שהתקיימו בארץ על הצורך לשים לב גם ליפוי המראה של הבהמה, הרי אפשר היה לשמוע מפי רבים את השאלה: „מה הנאה יש לך באילני סרק הללו?” פירוש הדבר: האם ראשה הנאה של הפרה יבטיח לי דלי מלא יותר של חלב?

ויש להודות שגם בעולם הבוקרים, חסידי היר פיי הגופני בבקר, חלה תזונה מסוימת ביחס למות ותוכן התצוגות: התחילו להחשיב את כושר ההנבה של הבהמות שהוצגו בתערוכות, הבליטו תכונות תועלתיות אחרות, כגון — אריכות ימים, פוריות משפחתית וכדומה. אולם גם כיום רוב הפרסים נופלים בחלקן של בהמות המצטיינות במבנה גוף אידיאלי בעיקר.

בתערוכות שנתקיימו עד כה בארץ, פה ושם, לא הוגדרה ברוב המקרים מטרת התערוכה מביי חניה טיפוחית-מקצועית, וחבר השופטים, שהיה מעניק פרסים לבהמות מצטיינות, לא הודרך על ידי תקנות קבועות ומגובשות. מה היתה, איפוא, מטרת התצוגה הפעם? בקטלוג שהופץ בין מבקרי התצוגה נאמר שהמארגנים קבעו שלוש מטרות:

1. להשוות את בנות הפר „גיל” לאלה של „קישון”, והוסבר שהכוונה היא בעיקר להערכת ולהשוואת האקסטארייר של צאצאי שני הפרים;
2. להציג את הבנות הראשונות של 4 פרים צעירים, הפועלים ב„און” ועומדים כבר בפני מבחן הצאצאים;
3. בכל משק, המשתתף בתצוגה, תוצג גם קבוצת בהמות שלדעת בוקרי אותו משק מבליטה הישג טיפוחי מסויים.

התצוגה לא נערכה הפעם במקום מרכזי, כנהוג בעולם, כי לדעת המארגנים קשה היה למצוא מקום מתאים לכך בעמק יזרעאל וכן קיים עדיין החשש להפצת מחלות וחסרו גם אמצעים כספיים למפעל כזה. לכן נבחרו המשקים בית-אל-פא, מזרע ויפעת. כמתאימים לעריכת התצוגה

ארשה לעצמי להקדיש מלים מספר לבעיית תצוגות או תערוכות בקר בארצנו. יש להודות בעובדה, שעל אף הנסיונות שנעשו לעתים (לא מזומנות, אמנם) בעריכת תצוגות בחבלי הארץ השונים, לא נתאזרה המנהג עד עתה בחוגי הבוקרים בארץ. לא כאן המקום לעמוד על כל הסיבות שגרמו ליחס האדיש, ואצל לא מעטים אף ליחס של ביטול, לענין התערוכות, שהן כה חביבות על הבוקרים ברחבי העולם. אולי, משום שקהל הבוקרים שלנו הינו בעצם דור ראשון למטפחים וטרם הספיק לקלוט ול„עכל” את הסגולות של מטפחים בעלי מסורת עתיקה? ואולי סולדת נפש בוקרינו בהם למראה הנשן בבעלי חיים בעקב החינוך המסורתי במשך דורות לתעב את הנאה? הרי מצאנו כתוב: „המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר, מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו”.

אך נראה לי ששתיים הן הסיבות העיקריות לאי-התאזרחותן של התערוכות בחוגי הבוקרים שלנו, והן:

- א. כשהוחל בגידול הבקר בארץ בצורה אינטינסיבית יותר נודעו כבר בחוגי הבוקרים בעולם הספקות ביחס לערך המפוקפק של בהמות „יפות-מראה” בטיפוח התכונות התועלתיות; ספקות אלה הרתיעו מלפני תצוגות ראויה בעלמא.
- ב. בבוקרינו בלטה מהימים הראשונים לכינון הענף הגישה האוטיליטארית, ועיקר מטרתם

מבחינה ארגונית; המרכז המשותף להדרכה חקלאית עזר בהדפסת הקטלוג ושליחת ההזמנות; א. הנדל מהמדור לבקר, ריכזו והכין את החומר לקטלוג, שהיה לעזר רב למשתתפי התצוגה; המשקים ועובדי הענף בבית-אלפא, מזרע ויפעת הכינו יפה את הפרות לתצוגה וקיבלו את מבקרי התצוגה בסבר פנים יפות; אגודת „און” עזרה בביצוע התצוגה ואירחה את באיה לשיחת הסיכום. כל אלה סייעו לביצוע המוצלח ביותר של תצוגת הבקר לחלב בעמק יזרעאל.

אלי כמפון

במשקיהם הם המבקרים סיירו והסתכלו במוציאים בכל משק לחדר.

מארגני התערוכה מדגישים בקטלוג שהמשיקים המציגים חוייבו להציג לראווה את כל הבנות של שני הפרים (גיל וקישון), ללא פסילה מוקדמת, כדי שהמבקרים יתרשמו מהנאה והמכירה, מהטוב והרע, שהורישו פרים אלה לבנות תיהם. אולם למעשה לא היתה עוד כל אפשרות למציגים למלא אחרי הוראה זו בשלמותה כיוון שבשנים שקדמו לתצוגה הוצא כבר אחוז ניכר של בנות פרים אלה מהעדרים. כך, למשל, מבנות "גיל" הוצגו בשלושת המשקים בס"ה 31 בנות, אך חסרו כבר 28; מבנות "קישון" הוצגו 24 ו-13 הוצאו מהעדרים עד לתצוגה. סיבות היציאה היו מהרגילות: תנובות בלתי מספיקות, אי-התעברות, מחלות עטין, אי-התאמה לחליבה במכונה וכו'. הצטמקות כה חריפה באוכלוסיית הצאצאים (רובם יצאו גם בגילים צעירים) פוגמת, כמובן, במידה רצינית את התמונה הכללית של התצוגה, ומשום כך קשה גם להוציא משפט צדק על מהות המורשה של הפרים. אולם זוהי תופעה שכיחה בכל התצוגות ואין תרופה לכך אלא בנקיטת השיטה המקובלת בספר העזר הפריזי שבהולנד, אשר לפיה בודקת ובוחרת ועדה מיוחדת את כל צאצאיו של הפר לעתים מזומנות, החל מהלידה ועל לגיל הבגרות, כדי להתרשם באופן יסודי

טבלה 1.

התנובה היומית הממוצעת של בנות הפרים "גיל" ו"קישון" בתחלובתן הראשונה.

| המשקים   | בנות "גיל" |         |                              | בנות "קישון" |        |                              |
|----------|------------|---------|------------------------------|--------------|--------|------------------------------|
|          | חלב ק"ג    | % השומן | תחומי הוואראציה בבנות השונות | חלב ק"ג      | % שומן | תחומי הוואראציה בבנות השונות |
| בית אלפא | 18.4       | 3.53    | 15.6—20.7                    | 19.1         | 3.67   | 16.7—23.8                    |
| מזרע     | 15.1       | 3.56    | 12.4—18.9                    | 15.2         | 3.57   | 12.1—19.4                    |
| יפעת     | 13.8       | 3.75    | 10.3—20.7                    | 14.5         | 3.52   | 12.7—17.7                    |

במחלקה ב' הוצגו בשלושת המשקים בנותיהם של הפרים הצעירים: "מלך", "מקסים", "ספיר" ו"סנה". מספר הבנות לכל פר היה כה קטן שקשה היה לקבל רושם כלשהו ולשפוט על מהות המורשה של האבות, ולא רק ביחס למבנה הגוף, כיוון שטרם סוכמו תנובות מלאות, ובקטלוג הרב באו רק תנובות השיא היומיות. מושג זה על כושר ההנבה של בנות אלה אפשר היה לקבל מסיכומי תנובת 100 הימים הראשונים שפורסמו בעלון האגודה "און".

העדר של קבוצת השרון ומפלג של עדר גבת. העדר של קב' השרון סבל שנים אחדות ממחלת ההיפרקאראטוסיס, ועם העברתו ליפעת הדביק גם את עדר גבת שהועבר שמה; רק משנת 1954 ואילך התחיל להסתמן שיפור ניכר בבריאות העדר והחלה גם העליה ההדרגתית בתנובה הממוצעת; בשנת תשי"ח הושגה כבר תנובה ממוצעת שלמעלה מ-5000 ק"ג.

קבוצת הבנות של "קנדי" מצטיינת בכושר הנבה גבוה, כפי שמוכיח השיא היומי של פרות אלה בתקופה האחרונה; הוא נע בין 25 ל-38 ק"ג ויש להניח שהסיכומים התקופתיים יהיו גבוהים למדי.

לאחר גמר הסיורים במשקים הוזמנו מבקרי התצוגה לשיחת סיום במכון ההזרעה של "און". ניתנה ההזדמנות להסתכל בפרים, בוותיקים וב-צעירים. לפני התחלת השיחה חולק ע"י הנהלת "און" עלון הידיעות, בו הובאו פרטים על מוצא שלושת העגלים שנרכשו בזמן האחרון ע"י הא-גודה, וכן סיכומי תנובות של 100 הימים הראשון גים מבנותיהם של הפרים שבהמתנה. מ. היימן העריך את תוצאות המבחן ההקדמי וחיוה את דעתו על כל אחד מהפרים הצעירים האלה. א. הנדל העיר את הערותיו המיוחדות לתצוגה בכללותה וכן הביע את דעתו בשאלת המבחן ההקדמי.

בבואי לסכם את התרשמותי אני מהתצוגה, הרי את עיקר החיוב מצאתי בעצם ההתכנסות של הבוקרים לשם הסתכלות בצוותא במוצגים, החלפת רשמים והעלאת רעיונות והצעות בשאלות טיפוח, הזנה וטיפול בעקבות ההתרשמויות מהמוצגים. ביצוע התצוגה בתנאים הקיימים וארגון הסיור היו מוצלחים מכל הבחינות; ההסברות, שניתנו בכל משק ומשק ע"י ותיקים, שידעו לספר גם על תולדות העדר, וע"י דור הצעירים, על הנעשה היום, הקלו מאוד על התמצאות המבקרים בבעיות הטיפול המיוחדות לכל משק. בבית-אלפא העלה הח' וקסמן את זכרם של הבוקרים שנפטרו טרם זמנם, הח' איז'קו, שנפל קרבן לפר משתולל והח' יהושע כהני, שהיה מהראשונים בכינון הענף בבית אלפא.

ענין מיוחד היה במוצגים של מחלקה ג', בה הדגים כל משק משהו מיוחד מהישגי הטיפול בעדרו. בבית-אלפא הוצגו 6 פרות מצאצאי "דורביה", אס-יסוד ערבית, שהח' שבדרון טיפל בה לפני כ-35 שנה. הח' שבדרון הדריך את המבקרים במחלקה זו ובעזרת "מגילת יוחסין" מאירה עיניים סיפר פרטים מעניינים על הסתעפות משפחה זו. תנובת אס-היסוד אך בקושי הגיעה ל-1000 ק"ג בתקופה, או 3-4 ק"ג חלב בממוצע יומי; והנה צאצאיה יכולים להתפאר בתנובות יומיות ממוצעות הנעות בין 17 ל-19 ק"ג. הקשישה שבקבוצה זו — "דינה" — הניבה ב-7 תקופות למעלה מ-46 אלף ק"ג חלב ושתי הצעירות שבקבוצה הניבו בתחלובתן הראשונה למעלה מ-17 ק"ג בממוצע יומי.

במזרע שאבו כל המבקרים נחת מקבוצת האלופות. "אטו מילתא זוטרתא היא?" — להציג 13 אלופות חיות, שמראיהן אף אינו מעיד על בליה מזוקן! אחת האלופות — "פולה" — יכולה להתפאר בתנובת-חיים של קרוב ל-70,000 ק"ג חלב; רובן של אלופות אלה יש מאחוריהן 9-8 תקופות חליבה, והצעירה באלופות זכתה בתואר כבר לאחר התקופה ה-7. אחד הפרטים החשובים שבתצוגת האלופות — קירבת משפחה בין אחד דות מביניהן. נמצאו אמהות-אלופות שהורישו סגולה זו לבנות, וכן זכו בוקרי מזרע בפר אחד "חמד" ש-5 מבנותיו הוכתרו בכתר האליפות. הפר "חמד" פעל בעדר מזרע בשנים 1943-1946 והבנות שלו, 44 במספר, עלו ב-500 ק"ג חלב על המקבילות שלהן מפרים אחרים. "חמד" זה היה מילידי הארץ, מגזע הולנדי טהור ואביו היה "רוזבלט" המפורסם, שפעל שנים רבות בעדר המושב עטרות. "דמר" של "חמד" יופץ ע"י נכדו "חמדן" שנרכש ע"י האגודה להזרעה "און". אכן רשאים בוקרי מזרע להתפאר בקבוצת הפרות המיוחדת והמיוחסת שהציגו לראווה, ומובטחני שכל מבקרי התצוגה יהיו אסירי-תודה על ההנאה שהוסבה להם במשק זה.

ביפעת הוצגה במחלקה ג' קבוצה של 12 בנות מהפר "קנדי". עדר יפעת, על אף מוצאו הוותיק, היה נתון ב-5 השנים האחרונות במצב של "התארגנות" מחדש; הוא הורכב משרידי

ברצוני להעיר עוד בהודמנות זו על עובדת ה"עמידה מן הצד" של בוקרינו שבמושבים לכל הפעולות הציבוריות הכרוכות בטיפוח. אמר גם באו "באי-כוח" יחידים ממספר מושבים, אולם רוב רובו של הבוקרים המושביים נשאר אדיש לכל הנעשה, כבימים עברו. מן ההכרח שמוסדות הממשלה והתאחדות מגדלי הבקר ימציאו את הדרכים להפעיל ולעניין בפעולות הטיפוח גם סוג זה של בוקרים, כי הרי ברשותם של אלה למעלה ממחצית העדר הארצי ובעתיד הלא רחוק דאי שיגדל חלקם עוד יותר. עת לעשות משהו בכיוון זה.

י. עצמון

מארגני התצוגה ראויים לשבחים על המרץ והשקידה שהשקיעו במפעל זה. לציון מיוחד ראוייה פעולתו של א. הנדל שריכוז את כל החומר על המוצגים והביאו לידיעת המבקרים בקטלוג היפה.

יחד עם זה עלינו להודות שטרם מצאנו את הדרך לגבש את מטרת התצוגות בארץ ולשרטט את המסגרת הנאותה להן. יש להניח שהסיבה העיקרית לכך היא — חוסר מטרות טיפוח מוגדרות ומפורשת לסעיפיה ולסעיפי סעיפיה, שעל השגתה שוקדות ומפקחות ועדות טיפוח מאומנות ומוסמכות, בהתאם לתקנות מאושרות; כך נהוג בארצות הטיפוח המבוהקות, וכנראה שגם אנחנו לא נוכל לוותר על כך.

## בענין הערכת בנות "ירדני"

קראנו בענין את ה"אני מאמין" הטיפוחי של ד"ר ר. וולקני, שפורסם בחוברת 28 של "משק הבקר והחלב". ב"אני מאמין" זה לא הובאה כל ראייה או הוכחה לביסוס הדעות שהובעו. הפרט היחיד, שעליו מבסס ד"ר וולקני את דעתו השלילית בדבר פרים ילידי הארץ, זוהי תדהמתו על התעלמות המטפחים ממגרעותיהן של בנות "ירדני". לנו נראה רושם זה כסובייקטיבי בהחלט. "ירדני" היה חלוץ הפרים הישראליים שהופעל במכון להורעה מלאכותית; הוא בן לפר הולנדי ולא מעורבת מדור שני. בנותיו אינן בעלות גוף מגודל, אבל מצטיינות בבריאות, בעטינים בנויים יפה ובדרך כלל נחשבות כפרות יעילות מאד, ובוקרי האיזור רואים אותן כשניות במעלה בהשוואה לבנות "ירדני".

לפי הסיכום משנת תשי"ז, שנעשה על ידי עובדי ענף ההשבחה, יוצא ש-33 המבכירות בנות "ירדני", הניבו במוצע 4494 ק"ג חלב, 164 ק"ג שומן ו-3.68% שומן; מבכירות אלה עולות בשיעור ניכר בתנובתן על בנות 2 הפרים "בשן" ו"פלא", פרייבוא הולשטיין-פריזיים, שמוצאם ממשפחות ומעדרים המפוארים ביותר בארצות הברית. בנות פרייבוא אלה חלבו באותם העדרים ובאותה תקופה כבנות "ירדני".

אין אנו רואים ב"ירדני" את הפר האידיאלי שמספק את דרישות ומטרות הטיפוח שלנו, אולם בנותיו הביאו לנו שכר ונחת. לעומת זה נדהמנו כשבזמנו באה לאזורנו משלחת מהדרום, שבין חבריה היה גם איש-מדע, ורכשה כאן פר מהייבוא האמריקאי שפעל באחד המשקים כפר עזר, וטרם הגיע לגיל המבחן. אנו מצטערים כיום על האכזבה שנגרמה לקוני פר זה, לאור התוצאות שהושגו בצאצאיו; 51 בנות שגודלו ונחלבו בעדרים המצויינים שבדרום הניבו במוצע בתשי"ז 4305 ק"ג חלב, 149 ק"ג שומן עם 3.46% שומן ממוצע.

אנו מתפלאים על כך שד"ר ר. וולקני התעלם לחלוטין מכל החומר שרוכז על הפרים המעורבים; למה לא הטריח את עצמו לעיין בו ולבדוק אותו מחדש? ולמה להביע השערה סתמית כי — "היו בוודאי לא פחות מקרים של אי-הצלחה בולטת"?

כיום חולבות כבר בעשרות עדרים מאות בנות של הפרים הישראליים: "ארבל", "חוח", "גלעד", "עצמון", שפעלו ופועלים בא. ל. מ. והפרים "מלך" ו"חמדן" ב"און". נשמח מאוד לבואו של ד"ר וולקני לאזורנו לשם בדיקת התוצאות שהושגו מ-4 הפרים הנ"ל ונתייחס בכובד ראש למסקנותיו שתהיינה בוודאי מבוססות למדי.

ועדת הטיפוח שליד א. ל. מ.